
1TA20 Perhe- ja vammaispalvelut

Toiminta

Vuoden vaihteessa käynnistyneen perhe- ja vammaispalveluiden toimialan palvelujärjestelmän uudistamisen (R3) valmistelu on jatkunut ja luonnos palveluiden uudistamisesta on julkaistu syyskuussa. Palvelujärjestelmä uudistamisessa tarkastellaan toiminnan tuottavuuden ja kustannustehokkuuden edistämisen vaihtoehtoja pohjautuen palvelustrategiassa asetettuihin tavoitteisiin.

Johtamis- ja asiantuntijarakenteen yhteistoimintaneuvotteluissa perhekeskuspalveluiden organisoituminen muutettiin alueista kolmeen palvelulinjaan 1.7 alkaen, millä pyritään vahvistamaan työryhmiä ja turvaamaan palvelutuotantoa sekä edistämään palvelujen ja toimintatapojen harmonisaation toimeenpanoa. Vammaisten asumispalveluissa (1.7.) ja lastensuojelun sosiaalityön ja -ohjauksen palveluissa (1.9.) toteutettiin organisoituminen viiden alueen sijaan kolmeen alueeseen.

Toimialalla toiminnan vakiinnuttamisen ja kehittämisen valtionavustusta on suunnattu palvelutuotannon toimintamallien ja sisältöjen kehittämiseen vuosina 2024 – 2025 useassa projektissa.

Vammaispalveluissa on ISO 9001- standardin uudistamiseen liittyvä ulkoinen auditointiprosessi toteutettu alkuvuoden aikana, mutta hyvinvointialue on päättänyt luopua jatkossa standardin käytöstä.

Toimialalla on merkittäviä rekryointihaasteita; henkilöstövaijeiden vuoksi on muun muassa ollut poikkeamia lastensuojelulain mukaisen asiakasmitoituksen toteutumisessa, supistettu paikkamääriä lastensuojelun laitoksyksiköissä ja turvauttu henkilöstövuokraukseen vammaisten asumispalveluissa.

Toimialalla on kevään aikana kilpailutettu lapsiperheiden sosiaalihuollon ja lastensuojelun avohuollon palvelut, opiskeluhoollon psykologipalvelut ja psykologiset tutkimukset, puheterapian palvelut sekä vammaisten asumispalvelut.

Perheryhmäkoti käynnistyi maaliskuussa yksiosastoisena ilman huoltajaa Suomeen saapuneille ja oleskeluluvan saaneille alaikäisille lapsille, palvelu järjestetään ostopalveluna.

Vammaispalveluissa palvelusetelillä on korvattu ostopalveluja henkilökohtaisen avussa läntiselle ja eteläiselle alueelle. Rai-toimintakyvyn arviointia on laajennettu kaikkiin päivätoiminnan yksiköihin. Virtuaalisen päivätoiminnan käyttöönottoa on valmisteltu.

Vammaispalveluiden päivätoiminnassa Pielavedellä sijainnut yksikkö on lakkautettu ja asiakkaat ovat siirtyneet päivätoimintaan Keiteleen yksikköön, missä toimitilat vastaavat paremmin toiminnan vaatimuksia. Siirrolla on parannettu henkilöstöressurssissa aiemmin ollutta haavoittavuutta. Asiakkaat ovat olleet muutokseen tyytyväisiä palvelun sisällön monipuolistuessa. Päiväkierron yksikkö on siirtynyt 1.6.2024 Siilinjärveltä Kuopion Kortejoelle sisäilmaongelmien vuoksi. Paikkaluku kasvoi muutossa viidellä paikalla, jolloin yksikössä asukaspaikkoja on yhteensä 18.

Sisäisen valvonnan toteutuminen

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialalla sisäinen valvonta on osa normaalia päivittäisjohtamista. Sisäisen valvonnan avulla arvioidaan toimialalle asetettujen tavoitteiden toteutumista, toimintaprosesseja ja riskejä. Vuoden 2024 sisäisen valvonnan painopisteinä hyvinvointialuetasoisesti ovat talouden säännölliset kontrollit (ml. toimivaltuuksien noudattaminen ja talous- ja tuottavuusohjelman seuranta), häiriötilanteisiin varautuminen (valmiussuunnitelmien ajantasaisuus) sekä prosessien ja palvelujen kuvaaminen Arter IMS- ja ARC-järjestelmiin.

Perhe- ja vammaispalveluiden omavalvontaa toteutetaan palveluille määriteltyjen määräaikojen ja henkilöstömäärien seurannassa ja palveluista saatujen palautteiden käsittelyn sekä muistutuksien ja kanteluiden käsittelyn kautta.

- **Talouden seuranta**

Talouden seurantaan liittyvä asiakokonaisuus on ollut käsiteltävänä kuukausittain toimialan johtoryhmän kokouksissa. Toimivaltuuksien ylityksiä ei ole havaittu. Tuottavuus- ja taloudellisuusohjelman mukaisten toimenpiteiden etenemisestä on raportoitu sovitulla tavalla, ja ohjelman toimialatasoinen seuranta on toteutunut säännönmukaisesti johtoryhmässä. Perhe- ja vammaispalveluiden lautakunnalle annettiin 10.6.2024 kattava selvitys talouden toteumasta tammi – huhtikuulta ja selvitys eteni aluehallitukselle tiedoksi.

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialalla talouden seuranta toteutetaan palvelualueiden toiminnassa palvelualue, palveluyksikkö-, toimintayksikkö sekä perusyksikkötasoisesti. Lisäksi erityistä huomiota on kiinnitetty määrärahasidonnaisten avustusten toteumaan ja tuottojen toteutumiseen. Toimintayksikkö ja perusyksikkötasoiset talousarviot on saatu muodostettua vasta kuluvalle vuodelle. Seurantatietojen arvioinnissa on hyödynnetty controllerin osaamista aktiivisesti.

Palvelualueiden ja palveluyksiköiden johtotiimeissä on sovitusti mukana controller. Ennuste käydään controllerin kanssa läpi kuukausittain.

- **Varautuminen**

Toimialan vastuulla olevien valmiussuunnitelmien laatiminen on edelleen jatkunut. Toimiala on osallistunut keväällä valmiusharjoitukseen. Akuutteja varautumistoimia on tehty erityisesti lakkotilanteessa ja polttoaineen saatavuuden osalta. Varautumisen aihekokonaisuutta käsitellään säännöllisesti toimialan johtoryhmässä sekä sosiaalihuollon johdon kokouksessa.

- **Palvelu- ja prosessikuvaukset**

Toimialan vastuulla olevien palvelujen kuvaukset ARC-järjestelmään ovat toteutuksessa. Tiedonhallintalain edellyttämät prosessikuvauksia on laadittu toimialan palveluista. IMS-

järjestelmään on viety erilaisia toimintaohjeita ja palveluiden palvelukuvauksia. Palvelu- ja prosessikuvausten laadinnan kokonaisuutta on käsitelty toimialan johtoryhmässä keväällä 2024. Perhe- ja vammaispalveluiden toimialalla on käynnistynyt kesäkuussa kehittämishanke, jossa yksiköitä tuetaan prosessikaavioiden laadinnassa sekä IMS ja ARC järjestelmän käytössä.

Toimialan merkittävimmät riskit ovat talousarviovuodelle kohdennetut sopeutukset ja talousarviossa varattujen määrärahojen riittämättömyys sekä henkilöstövajeet. Lakisääteinen henkilöstömitoitus ei toteudu opiskeluhoollon psykologipalveluissa, vaje on 21,4 htv:tä. Lisäksi perhekeskuspalveluiden palvelutuotanto ei ole pystynyt vastaamaan palvelutarpeeseen kaikilla alueilla etenkin lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluissa ja puheterapian hoitoon pääsyssä ylityksiä, mutta asiakasvirrat ovat parantuneet. Lisäksi psykososiaalisen opiskeluhoollon psykologipalveluissa on palvelujen järjestämisessä ollut merkittäviä rekrytointihaasteita, joissa myös ostopalveluiden saatavuudessa on vaihtelua alueittain. Henkilöstövajeiden myötä sosiaalihuoltolain mukainen toiminta on vaarantunut, saapuneiden ilmoitusten käsittelyajoissa on ilmennyt viivästymistä (0–7 arkipäivää) ja myös palvelutarpeen arvioinnit ovat osassa alueista viivästyneet. Vammaispalveluiden osaamiskeskuksen psykologin virkojen rekrytointi on ollut haasteellista, mikä on vaarantanut palvelutuotannon lakisääteisten tehtävien hoitamisen, kuten päätöksiä tekevän vaativan tuen asiantuntijaryhmän päätökset tahdosta riippumattomasta erityishuollosta. Lisäksi merkittäviä rekrytointivaikeuksia on ollut vammaispalveluiden asumispalveluiden ja lastensuojelun laitoshoidon ohjaajien tehtäviin. Riskien pienentämiseksi on käytetty ostopalveluita ja vuokratyövoimaa sekä rekrytointilisää. Itä-Suomen aluehallintoviraston valvonta lastensuojelulain mukaisen asiakasmitoituksen toteutumiseen on edelleen käynnissä.

Sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmän, Saga, käyttöönotto 1.9.2024 alkaen peruuntui eikä uutta tuotannon aloittamisajankohtaa ole määritetty. Yhden asiakastietojärjestelmän puuttuminen vaikeuttaa toiminnan raportointia, tiedolla johtamista, henkilöstön liikkuvuutta ja palvelutuotannon kehittämistä ja vaikuttaa henkilöstön työhyvinvointiin. Tuotannon jatkuminen käyttäen useita asiakastietojärjestelmiä kohottaa riskejä asiakasturvallisuuden vaarantumiseen.

Olellaiset poikkeamat talousarvioon

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialan tulojen toteuma on 95 % talousarviosta. Perhepalveluiden toimintatuottojen kertymä 86 % on ajankohtaa parempi. Vammaispalveluiden toimintatuotot ovat ylittyneet (kertymä 98 %) ja niiden arvioidaan toteutuvan loppuvuoden aikana vielä suurempana. Vammaispalveluiden toimintatuottojen toteumasta puuttuu kuljetusten omavastuuosuuden laskutus.

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialan toimintamenojen toteuma on 89 % talousarviosta. Toimintamenoissa on muodostumassa ylitystä palvelujen ostoissa, kertymä 99 % ja avustuksissa, kertymä 90 %. Palvelujen ostoissa ylitystä muodostaa asiakaspalveluiden ostot sekä ICT-palvelut (mm. Sansia kuljetusten välitysjärjestelmän kustannukset). Avustusten ylitys on lastensuojelulain mukainen taloudellinen tuki ja vammaispalveluiden avustukset. Henkilöstökulut, 75 %

talousarviosta, ovat tasaisen kulutuksen mukaiset. Perhepalveluiden henkilöstömenot ovat 72 %, joka on hieman alle ajankohdan. Perhepalveluista on vähentynyt kaksi alue-esihenkilön ja kaksi palveluesihenkilön virkaa 1.7. alkaen perhekeskuksen uudelleen organisoitumisen myötä. Vammaispalveluissa uuden SOTE-sopimuksen hinnoittelutunnusten muutokset sekä hoidollisen hoitoringin (viisi työntekijää) siirtyminen palvelualueelle nostaa loppuvuoden aikana henkilöstökuluja. Talousarvion tasainen kulutus alittuu aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden ostojen (60 % talousarviosta) ja muiden toimintakulujen (46 % talousarviosta) osalta.

1TA20 Perhe- ja vammaispalvelut 1000 €	TA2024	Tot. 1 - 9/2024	Tot.-%
Toimintatuotot	8 600	8 193	95 %
Toimintakulut	- 199 950	- 178 125	89 %
Toimintakate	- 191 350	- 169 932	89 %

Palvelualueen toimenpiteet talousarvion pitävyyden varmistamiseksi

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialalla palvelutarve ja talousarvioon tehdyt leikkaukset haastavat talousarviossa pysymistä – toimialan palvelut on järjestettävä täysimääräisesti arvioiden tarpeen mukaisina (subjektiivinen oikeus). Toimialalla seurataan käyttösuunnitelman mukaisen talousarvion toimeenpanoa ja sopeuttamistoimenpiteitä. Taloudellisuus- ja tuottavuustoimenpiteiden toteutumista seurataan erillisseurannalla.